

which are the means to influence the audience. Dramatisation takes an important place among these methods. Today, only lack in clear understanding of the nature, meaning and function of theatrical quality improvement organization, artistic level and perception of the effectiveness of holidays, dramatisation acts as a universal and effective method of interaction between filmmaker and viewer. The aim of the article is to study the nature and characteristics of a theatre director's methodological bases for performance of holidays.

Sixteen publications on the subject (scientific journals and newspaper articles) have been reviewed.

The article examines the essential characteristics of dramatization as the methodological basis for director's performance of holidays. The place of dramatization in contemporary cultural space is determined. Issue of the effect of the method's dramatization of the consciousness of the viewer in the process of implementing the scenario of the holiday is studied.

Frontier concept of "dramatisation" is determined as a characteristics of theatrical and spectacular culture. In particular, bodified, integration, synthesis, blending, transformation, combining both trends of modern culture form the boundary effects and contributing to the formation of new genres and art forms. It is proved that dramatisation as an aesthetic reflection of real events, their implementation in bright figurative form, artistic interpretation, the director is a special method that provides individual director's performance of the upcoming holiday.

It is determined that the main characteristic features are theatrical components such as plastic, artistic and aesthetic scenery, music, art recitation, artistic and dramatic game. Two major theatrical conditions are established:

1. the expression of the essence of life phenomena festive events in the development of visually dramatic conflict, and communication of participants in reality - in the game, art action that is a synthesis of artistic means of expression;

2. the creation of an artistic image communication life - the transformation of emotions on events in the spectacle of human emotions.

The application of the method as a basis for theatre director's performance of holidays, providing a coherent and effective measure that has cultural value. Directing variability subjected theatrical techniques that promote greater democracy or traditional holidays. The basis for director's performance in the creation of new forms and genres of theatrical events is a means of directing the implementation plan.

An attempt is made in this paper to show nature and characteristics of a theatre director's methodological bases for performance of holidays.

Ukrainian educators may find the information contained in this article useful for developing a new strategy of teaching foreign languages to non-specialist students.

Key words: *holiday, theatricality, cultural space, consciousness of the viewer.*

УДК 316.624

М. Е. Кругляк

«ЕПІДЕМІЯ СТУДЕНТСЬКИХ САМОГУБСТВ» В ПІДРОСІЙСЬКІЙ УКРАЇНІ ПОЧАТКУ ХХ СТ. ЯК НЕБЕЗПЕЧНИЙ СУСПІЛЬНИЙ ФЕНОМЕН

У статті проаналізовано «епідемію студентських самогубств» початку ХХ ст. в Російській імперії та Україні зокрема. Визначено причини появи цього соціального

феномену, охарактеризовано його прояви. Показано реакцію суспільства до питання попередження самогубств молоді. Окреслено можливі шляхи превентивних заходів з боку влади та громадськості щодо зменшення самогубств в Україні в теперішній час.

Ключові слова: студентство, самогубство, епідемія, революція, «студентська самопоміага», Російська імперія.

Самогубство (медичний термін «суїцид» – лат. *suus* – свій, вільний) – свідоме самостійне позбавлення себе життя, спричинене своєю безпосередньою, умисною і бажаною дією [30, с. 326]. За результатами ВООЗ (2014 р.), щороку у світі близько 800 тис. осіб вчиняють самогубство, це є друга за чисельністю причина смерті у віковій групі від 15 до 29 років. Три чверті самогубств припадають на країни з низьким або середнім рівнем доходів. Кожні 40 секунд у світі відбувається самогубство. ВООЗ відзначає, що самогубство є серйозною проблемою охорони здоров'я, яка часто замовчується [4].

Вітчизняні ЗМІ б'ють на сполох: в Україні справжня «епідемія самогубств», адже наша держава посідає перше місце в Європі за кількістю навмисних самоушкоджень: на 100 тис. осіб у нас припадає 22 суїциди (в 2013 р. показник становив 18,5 самогубств, або 9351 померлих, у 2014 р. – 18, або 7772 померлих від суїциду, але без даних по окупованій території [13]). Смерть від суїциду посідає третє місце в Україні після природної смерті і смерті від зовнішніх причин [3; 8], а також передре серед причин смертності від зовнішніх причин смертності і становить 22,2 % всіх нещасних випадів травматизму невиробничого характеру [13].

Воєнні дії, погіршення матеріального становища, відсутність медичної допомоги та належного соціального захисту викликають у людей депресію і штовхають на самогубство. До економічних катаклізмів додаються психічні злами в тих, чії родини безпосередньо відчували на собі, що таке війна, втратили родичів чи перебували на полі бою.

Зауважимо, що в групі ризику потенційних самогубців завжди перебуває молодь, зокрема студентство. Саме тому вельми важливо проаналізувати «епідемію самогубств», що сколихнула Російську імперію на початку ХХ ст., в післяреволюційний (1905–1907 рр.) час, по суті, схожий із тим, що переживає сучасне українське суспільство тепер. Результати дослідження будуть важливі для упередження спроб самогубств з боку молоді та інших вікових груп.

Студентські самогубства початку ХХ ст. не стали окремим об'єктом вивчення вітчизняних науковців, хоча згадки про них є в працях дослідників життя та побуту студентства підросійської України К. Кобченко [15], М. Кругляк [17]. Більше уваги студентському суїцидові приділено в працях зарубіжних науковців, зокрема російських: А. Іванова [11], М. Могильнер [20], І. Паперно [22]. Російські науковці показують явище студентського суїциду як закономірне для постреволуційної інтелігенції, яка перебувала у стані розчарування. Самогубство як соціальний інститут в загальноросійському масштабі як складову міфології радикалізму аналізує англійська дослідниця Сьюзен Морріссі [33].

Метою статті є визначити причини та сутність «епідемії самогубств», що мала місце в Російській імперії та Україні зокрема на початку ХХ ст., показати ставлення держави і громадськості до запобігання суїцидальних дій, сформуувати алгоритм дій влади в сучасних реаліях, аби запобігти появі новій епідемії самогубств серед різних груп населення України.

1910 року, на тлі справжньої епідемії самогубств в Російській імперії, публіцистами було видано збірник статей «Самоубийство» (М., 1910), автори якого –

поважні й авторитетні персони того часу В. Розанов, О. Луначарський, Н. Абрамович, М. Карєєв, Іванов-Разумник, прагнули знайти відповіді на питання, чому людство йде на цей страшний крок [28]. Про самогубства пишуть лікарі (Д. Жбанков) [9; 10] та самі студенти на сторінках власної корпоративної преси [16]. 1910 року в Києві з'являється збірник статей і матеріалів «На допомогу молоді», укладачі якого наводять зазвичай газетні повідомлення про самогубства серед студентства й міркують, як допомогти молоді подолати душевну кризу [21]. Однак й після завершення «епідемії самогубств» громадськість прагнула віднайти відповідь на прокляті запитання. 1912 року в Санкт-Петербурзі під егідою Комісії у боротьбі зі шкільними самогубствами неурядового «Російського товариства охорони народного здоров'я» було проведено анкетування, яке виявило душевний настрій сучасної молоді. Результати дослідження були оприлюднені й проаналізовані в книзі лікаря Є. Радіна «Душевное настроение современной учащейся молодежи» (Спб., 1913) [25].

Чому ж самогубства, які були звичні для російського суспільства, набули характеру епідемії? Чому саме студентство стало найуразливішою соціальною групою, яку охопило самогубство найбільше? Якщо суїцид явище соціальне, то чому про нього вели мову як про заразну хворобу?

Крах надій, пов'язаних із поразкою революції 1905–1907 рр., посилений матеріальними негараздами, негативно вплинув на студентську психіку. Настав час матеріального та духовного голодування молоді, для якої «ідейне, діяльне та яскраве» життя, що уявлялося попереднім поколінням, постало «таким само сірим та тьмяним, таким само безвідрадним, як і все оточуюче» [21, с. III]. Під час революційної ейфорії молодь опинялася перед вибором: брати чи не брати участь у мітингах і демонстраціях. Причому найчастіше страждали від «проблеми вибору» не активні революціонери, а пасивні учасники руху – ті, хто обмежувався співчуттям і формальною підтримкою революційної боротьби. Специфічною категорією неврозів і психозів, викликаних революцією, були т. зв. студентські. Ідеологи руху й пропагандисти, студенти були переконані, що їхнє місце – на революційному мітингу, в робочому гуртку. Після поразки революції потреба в активних агітаторах серед суспільства зникла. І студентське самогубство як суспільний акт покривало велику втрату – якщо не треба більше служити суспільному ідеалу, то гідніше знищити себе, ніж тягти злиденне життя, позбавлене ідеї та зрозумілої перспективи [20, с. 81–86, 188–189].

Викликом навколишній дійсності стали самогубства студентства, що з поодиноких переросли у справжню епідемію (жовтень 1909 – березень 1910 рр.). Першою вдалася до суїциду київська курсистка Муся Огунлук, яка 12 жовтня 1909 р. стрибнула з мосту в Дніпро. Вона залишила передсмертну записку «До російських дівчат», в якій пояснювала свій крок матеріальною скрутою, що перетворила її життя на існування й змусила зневіритися в людях. «Жити довше я не можу: безперервна боротьба відняла в мене сили, енергію, здатність до життя, а головне й найголовніше – це віру в людей; де ті друзі, де товариші, де доброприхильники, які сміються з нами, коли ми веселі, коли нам не потрібне співчуття. Нема друзів, нема добрих товаришів, є товариші по чарці...» [21, с. 1–2].

Хвиля самогубств та замахів на життя перетворилася на улюблену тему для місцевих журналістів і письменників. Самогубці стали головними героями творів М. Горького, З. Гіппіус, І. Буніна, М. Арцибашева. Так, у скандальному романі «Саніні» з чотирьох померлих героїв троє самі пішли з життя, в іншому творі М. Арцибашева «Біля останньої межі» з десяти персонажів майже всі обрали шлях самогубства [32]. Підігривали інтерес до самогубств і тогочасні газети і журнали. Коли епідемія самогубств нібито вже пішла на спад, «Биржевые ведомости» 6 лютого

1912 року повідомляють про існування в Петербурзі таємної Ліги самогубців, членами якої є в тому числі студенти і курсистки. Ліга нібито вже має відділи в Москві і Харкові. 10 лютого 1912 року «Вечернее время» у сенсаційній публікації назвало очільниками ліги письменників Федора Сологуба і Михайла Арцибашева. Звісно, що доказів існування «Ліги самогубців», так само як і свого часу «ліг вільного кохання», слідство не знайшло, проте резонансу тема суїциду додала значного [20, с. 190–196].

У такій важкій напруженій атмосфері, яка ще й підігрівалася ЗМІ та популяризувалася письменниками, студентство опинилося у стані ейфорії: спроби покінчити рахунки з життям перетворилися на акт героїства, а ті, хто позбавив себе його, ставали героями свого часу. Доходило до того, що з'являлися «любители» самогубств. Зокрема, київський студент-медик тричі пробував піти з життя, причому причини його кроків були різними: спочатку – кохання, потім – голод, нарешті – бажання стати героєм дня; інший студент університету Св. Володимира через «романтичні» причини п'ять разів робив замах на власне життя [21, с. 101–102, 223]. Багато хто з самогубців обирав доволі ефектний шлях, аби піти з життя. Найчастіше це було отруєння (особливо дівчата) – ціаністим калієм, карболовою кислотою, сулемою, морфієм, опієм; чоловіки прагнули застрелити чи зарізати себе, нерідко на очах публіки. Відомі також випадки, коли курсистки лягали на рейки в очікуванні на поїзд (явний натяк на Анну Кареніну) [21, с. 102]. На жаль, тільки у такий спосіб молоді все-таки вдалося привернути увагу громадськості до своїх проблем.

Професор Іван Линниченко у «Відкритому листі до студентства та молоді» (1917 р.) відзначав: «В кондуїтному списку будь-якої молоді є рубрика – підвищена чутливість, хворобливе самолюбство. Для незрілої молоді нема більшої образи, як натяк навіть на її незрілість, недосвідченість, недостатність знань, необдуманість учинків, легковажність дій, рішень, необґрунтованість висновків – вона претендує на повне знання, ще не ознайомившись з його азами... Вона живе почуттям, а тому вона оперує не документами, а авторитетами...» [18, с. 3]. Публіцист Н. Я. Абрамович, прагнучи пояснити причини студентських самогубств, в 1910 р. зазначав: «Необхідно рахуватися ще з особливою психічною атмосферою юності, з особливим безумством її, від якого не позбавлений ніхто, з її смутною, але таємно мерехтливою в кожній душі свідомістю якоїсь непорушної величі людського «я»... Молодість часто божевільна в гордому усвідомленні істинно-королівської величі своєї поезії, своєї романтики й не хоче принизити своєї величі в пилу та бруді життєвої мертвеччини» [28, с. 97]. Напевне, це характерне для ментальності студентства «життя почуттям», величчю власного «Я» за умови глибокого розчарування придушенням революції 1905–1907 рр., процесів капіталізації в Росії, майнової диференціації тощо, зробили студентство, як, до речі, й учнівську молодь, найбільш вразливими соціальними групами, що прагнули в самогубстві знайти вихід з кризи.

На початку ХХ ст. науковці прагнули віднайти причини студентських самогубств. Серед них визначали: страх перед життям [21, с. 162]; поширені в суспільстві позитивізм та атеїзм [22, с. 7, 24]; наслідування й «заразливість прикладу» (як доказ, людина залишає передсмертну записку зі стереотипним поясненням самогубства), що стало можливим, в тому числі, й через постійні публікації в пресі про самогубства [28, с. 135]; матеріальні труднощі та проблеми в особистому житті. Укладачі збірника «На допомогу молодежи» (1910 р.) зводили причини студентських самогубств у дві нерозривно пов'язані між собою групи: суспільно-економічні (причини матеріального характеру) та суспільно-психологічні (розчарування в житті, самотність) [21, с. 279–280]. З приводу останнього характерний вислів героя драматичного етюд М. Горюна, самотнього студента: «...Треба лише застрелитись, або повіситись – і враз всі

зацікавляться!.. Тоді ж я зроблюсь інтересним...» [5, с. 10].

Індиферентне ставлення студентства до своїх колег, незнання (чи небажання знати) їхніх труднощів, самотність та відчуженість молоді засвідчує самогубство кийівської курсистки Марії Левандовської в листопаді 1909 року. Дівчина отруїлася ціаністим калієм через матеріальні труднощі. Між тим, її похорон був помпезним: тисячний натовп студентів і курсисток, співи студентського хору, осипаний білими квітами гроб, процесія вулицями Києва... Вартість похорону в рази перевищувала ті кошти, які були необхідні Левандовській для життя. А матеріально допомогти дівчині було нікому, адже про її скруту знали одиниці, бо не існувало в Києві розгалуженої мережі студентських організацій [21, с. 39, 58–61]. Саме тому, аби припинити хвилю самогубств, 1910 року в Києві було створено Товариство швидкої допомоги нужденним студентам вищих навчальних закладів м. Києва, а в Київському політехнічному інституті відкрили Товариство взаємодопомоги [21, с. V]. Поява товариств взаємодопомоги, з одного боку, давала б змогу нужденному студентству заявити вголос про свої матеріальні труднощі й певною мірою слугувала б єднальним містком у час всезагальної суспільної апатії.

Не було сталої думки щодо причин самогубств й у лікарів. Так, під час епідемії самогубств вони стверджували, що майже всі самогубства вчинені нездоровими людьми, які страждали на яскраво виражений психоз або мали важку спадковість, отже, матеріальні та особисті негаразди були поштовхом, а не причиною злодіяння. Звідки ж взявся психоз? Відповідь проста: війни та кровопролиття завжди як наслідок мають зростання нервових захворювань, не лише в учасників подій, а й у всього населення держави. Перша російська революція 1905–1907 рр. стала саме цим кровопролиттям. За умови створення з самогубства «фальшивого ореолу краси й героїзму» воно здатне передаватися як «психічна інфекція» [21, с. 181–184]. Натомість лікар Є. Радін, проаналізувавши дані проведеного серед петербурзьких студентів анкетування, дійшов висновку, що суспільні фактори (2/3 опитаних) значно переважають особисті (1/3 опитаних) [14, с. 128].

Поодинокі студентські самогубства спостерігалися й раніше. Приміром, у Києві 2 самогубства серед студентства зафіксовано нами 1875 року [24; 27]. Однак їх слід розглядати виключно в загальному контексті епідемії самогубств, що мали місце в Російській імперії в ці роки й торкнулися всіх станів суспільства. Студентська складова в них була важлива, проте не визначальна (ряд самогубств спостерігався після запровадження реакційного Університетського Статуту 1884 р.) [19, с. 161]. Так, якщо у 1903–1905 рр. студентські самогубства складали 20 % від загальної чисельності, то 1909 року – близько половини [14, с. 128].

У післяреволюційний період можна вести мову про дві хвилі студентських самогубств: 1907 року та 1909–1910 рр., що співпали із загальною епідемією самогубств 1906–1913 рр. Зокрема, за даними лікаря Д. Жбанкова, в Петербурзі 1904 року в середньому було 35,5 самогубств та замахів на самогубство, в 1905 р., під час революції, – 29,5, натомість після 1906 р. спостерігається тенденція до зростання кількості самогубств і замахів, зокрема, 1908 року щомісячно йшла на смерть самостійно 121 особа, 1909 року – 199 осіб, тобто в 5 разів більше, ніж до революції. За 6 років з 1904 р. по 1909-й, кількість самогубств в Російській імперії зросла в 3–5 разів. 47 % з тих, хто йшов на самогубство, становили молоді люди віком від 17 до 25 років [10, с. 27].

За нашими підрахунками, протягом 1907 р. тільки в Києві було скоєно 11 студентських самогубств та замахів [17, с. 314]; з жовтня 1909 по березень 1910 рр. – 9 самогубств і 18 замахів на життя у Києві та 11 самогубств й 1 замах на життя

студентами та курсистками інших міст. Отже, ведемо мову про 20 самогубств і 19 замахів на життя, здійснених студентами підросійської України. Сумарно серед учнівської та студентської молоді за вказаний період було скоєно 35 самогубств і 29 замахів на життя (64 спроби), що незначною мірою поступається загальній кількості (67) таких само студентських злодіянь за два роки (1904 і 1905 рр.) в Російській імперії [21, с. 278–279].

За даними лікаря Д. Жбанкова, самогубства серед учнів та студентів на початку ХХ ст. мали тенденцію до щорічного збільшення в кількості, що не могло не непокоїти. Так, з червня 1905 до листопада 1908 рр. в усій Російській імперії було скоєно 395 самогубств та замахів на самогубства серед учнів та студентів, з них 178 випадків (або 45 %) – студентські (разом із курсистками). В період з червня 1905 до жовтня 1907 рр., тобто під час революції, по всій Російській імперії серед учнів та студентів було скоєно 147 самогубств і замахів на самогубство, або 5,25 випадки на місяць; в той же час у період післяреволюційний, з жовтня 1907 до листопада 1908 р. – 248 випадків, або 19 на місяць, що перевершує попередній показник в 3,5 рази [9, с. 37].

І все ж студентське самогубство як явище не зникло після 1910 року. Про це свідчить хроніка газети «Киевская мысль» за 1912 рік. У 1911–1912 рр. Російською імперією, й зокрема Києвом, прокотилася нова хвиля самогубств, в якій частка, що припадала на студентів, залишалася вагомою [26]. Це підтверджує й сучасна російська дослідниця Марина Могильнер, яка підрахувала кількість самогубств в навчальних закладах Міністерства народної освіти за 1905–1911 рр. Отже, 1905 року вчинено 27 самогубств та замахів на самогубство, 1906 року – 88, 1907 року – 104, 1908 року – 142, 1909 року – 212, 1910 року – 256, 1911 року – 246 [20, с. 179].

Студентство ставилося до цінності власного життя халатно, діючи часто імпульсивно й не передбачаючи жодних наслідків. Подібна поведінка є характерною для молодого покоління, яке, перебуваючи у стані фізичного розквіту, не замислюється про минушість власного буття й живе сьогоденням. З іншого боку, молодь дивилася на смерть як на завжди існуючу альтернативу, надійний спосіб доведення своєї правоти. Приміром, причиною одного із самогубств стала сімейна драма, коли студент-чоловік, пориваючись піти з дому та зустрівши опір дружини, пригрозив покінчити життя самогубством й за декілька хвилин застрелився [7]. Самогубство виступало найпростішим способом утечі від неприємностей та можливого сорому. Характерний вислів київського студента, який після великого програшу в карти вирішив: або програти ще 600 руб. та покінчити з собою, або відігратися [6]. Можливо, мав рацію А. С. Ізгоев, коли стверджував, що ідеал післяреволюційного російського студентства виражався «у прагненні до смерті, в бажанні і собі, та іншим довести, що я не боюся смерті й готовий постійно її прийняти» [12, с. 116].

Однією з характерних для студентства після 3 червня 1907 р. ознак була його розпорошеність та роз'єднаність як в університеті, так і за його межами. Якщо в юнаків другої половини ХІХ – початку ХХ ст., попри різні політичні переконання, соціальні та національні відмінності, існувала внутрішня єдність, усвідомлення себе частиною цілого – російської інтелігенції, реакція на важливі події життя держави та своєї корпорації «одногосно», то відтепер її місце посів індивідуалізм та байдужість [14, с. 124]. Політична реакція, що запанувала в державі по закінченні Першої російської революції, примусила молодь відійти від участі в політичному житті й перенести свою діяльність на інші сфери, як правило, розважального спрямування, – спорт, літературу, театр.

Байдужість охопила й популярні колись захоплення науковими студіями. Однією з причин цього було широке впровадження предметної системи, за якої молодь

поспішала здати всі заліки, не замислюючись над суттю науки, послуговуючись лише конспектами та короткими курсами. Сучасники відзначали раціоналізацію життя молоді, домінування утилітарних мотивів [1; 2; 23]. Відтепер для студента метою вступу до вузу стало не опанування професією, а отримання диплома. «Швидше закінчити курс і «влаштуватися» в житті. Ось гасло більшості сучасних студентів», – зауважував 1910 р. оглядач газети «Студенческая жизнь» Т. Л. Кривоносов. У своїй замітці автор поділяє сучасну йому молодь на два табори – кар’єристів і «самотніх». Перших є більше. Вони йдуть до вишу лише заради диплома, отримавши який без особливих зусиль непогано працевлаштовуються, забувши, що колись належали до студентського кола і не пожертвувавши жодної копійки зі своїх великих статків до студентської каси. Що ж стосується «самотніх», то ними є нащадки «славних студентів колишніх літ», навколишня суворота дійсність вбила в них віру у життя, задушила їхні найкращі почуття. Це «зайві люди ХХ ст.», в яких «слабне інстинкт до життя й падає воля до життя». Виходом зі свого становища вони вважають самогубство [16].

На думку М. Чеглецова, саме 1910 рік став початком пробудження студентства, коли молодь змогла об’єднатися й проявити одноголосність під час трауру за Л. М. Толстим. Студентство налагоджує роботу економічних організацій, т. зв. «студентської самопомоги» (бюро праці, каси взаємодопомоги); розширюється мережа студентської преси; все більше молоді долучається до участі в наукових гуртках [31, стб. 54–55]. Російський історик С. Сватіков назвав студентство 1905–1915 рр. «новим», сучасним. Серед рис його життя він виділяє зростання впливу організацій правого студентства (академісти, чорносотенці) та протистояння його з демократичною більшістю; посилення практицизму і кар’єризму, прагнення до спеціалізації і деталізації сприйнятих знань; зростання інтересу до спорту; пишний розквіт студентської самодіяльності, зокрема преси та економічних організацій молоді (їдалень, кас взаємодопомоги, бюро праці, кооперативів); виникнення ідеї студентського дому і студентського клубу; зростання індивідуалізму та егоїзму на противагу пануючому в попередній період колективізму [29, с. 1, 16–19].

Отож, самогубство «нового студентства» можна розглядати як явище закономірне. Воно виникло як наслідок духовної розпорошеності й розчарування в ідеалах російської революції 1905–1907 рр. Процеси капіталізації та майнової диференціації, зростання чисельності студентства, що автоматично ускладнювало пошук гідного заробітку, стали соціально-економічною причиною студентського суїциду. Соціально-психологічною передумовою стала розпорошеність студентства, що стала можливою, в тому числі, через післяреволюційні репресії, посилення поліцейського нагляду за студентством. 1910 року громадськість Росії стала пити на сполох й вживати превентивних заходів для зменшення суїцидальних настроїв у державі, відкриваються нові товариства і каси студентської самопомоги, проводяться анкети й переписи студентства, в яких питання душевного стану молоді посідали значне місце. У сучасних реаліях, безперечно, лише соціально орієнтована політика влади здатна припинити нову хвилю самогубств, про яку все частіше пишуть у ЗМІ.

Список використаної літератури

1. А. Л. Больные вопросы / А. Л. // Студенческий бюллетень Киевского коммерческого института (ККИ). – 1914. – № 9. – Стб. 1–4 ; А. L. Bolnye voprosy / A. L. // Studencheskiy byulleten Kievskogo kommercheskogo instituta (KKI). – 1914. – № 9. – Stb. 1–4
2. А. Л. Больные вопросы / А. Л. // Студенческий бюллетень ККИ. – 1914. – № 10. – Стб. 2–4 ; А. L. Bolnye voprosy / A. L. // Studencheskiy byulleten KKI. – 1914. – № 10. – Stb. 2–4

3. Вовченко О. Україну накрила хвиля самогубств [Електронний ресурс] / О. Вовченко. – Режим доступу : <http://znaj.ua/news/regions/44490/ukrayinu-nakrila-hvilya-samogubstv.html> ; Vovchenko O. Ukrainu nakryla khvyliia samohubstv [Elektronnyi resurs] / O. Vovchenko. – Rezhym dostupu : <http://znaj.ua/news/regions/44490/ukrayinu-nakrila-hvilya-samogubstv.html>
4. ВООЗ: кожні 40 секунд у світі відбувається самогубство [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2014/09/140905_who_death_suicides ; VOOZ: kozhni 40 sekund u sviti vidbuvaietsia samohubstvo [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2014/09/140905_who_death_suicides
5. Горюн М. Самотність / М. Горюн // Рідний край. – 1908. – Ч. 13. – С. 7–11 ; Horiun M. Samotnist / M. Horiun // Ridnyi kraj. – 1908. – Ch. 13. – S. 7–11
6. Дело Вайнлуда // Киевлянин. – 1883. – 17 февр. – С. 2 ; Delo Vaynluda // Kievlyanin. – 1883. – 17 fevr. – S. 2
7. Драма // Киевская мысль. – 1907. – 13 окт. – С. 2 ; Drama // Kievskaya mysl. – 1907. – 13 okt. – S. 2
8. Егорова Д. В Украине резко выросла статистика самоубийств [Электронный ресурс] / Д. Егорова. – Режим доступа: <http://rian.com.ua/analytics/20160129/1004408024.html> ; Yegorova D. V Ukraine rezko vyroslo statistika samoubiystv [Elektronnyy resurs] / D. Yegorova. – Rezhim dostupa: <http://rian.com.ua/analytics/20160129/1004408024.html>
9. Жбанков Д. О самоубийствах в последние годы / Д. Жбанков // Русское богатство. – 1909. – № 4. – С. 27–40 ; Zhbankov D. O samoubiystvakh v poslednie gody / D. Zhbankov // Russkoe bogatstvo. – 1909. – № 4. – S. 27–40
10. Жбанков Д. Современные самоубийства / Д. Жбанков // Современный мир. – 1910. – № 3. – С. 27–63 ; Zhbankov D. Sovremennye samoubiystva / D. Zhbankov // Sovremennyy mir. – 1910. – № 3. – S. 27–63
11. Иванов А. Е. Мир российского студенчества. Конец XIX – начало XX века : очерки / А. Е. Иванов. – Москва : Новый хронограф, 2010. – 360 с. ; Ivanov A. Ye. Mir rossiyskogo studenchestva. Konets XIX – nachalo XX veka : ocherki / A. Ye. Ivanov. – Moskva : Novyy khronograf, 2010. – 360 s.
12. Изгоев А. С. Об интеллигентной молодежи / А. С. Изгоев // Вехи : сб. статей. – Москва, 1909. – С. 97–124 ; Izgoev A. S. Ob intelligentnoy molodezhi / A. S. Izgoev // Vekhi : sb. statey. – Moskva, 1909. – S. 97–124
13. Інформаційно-аналітична довідка стану травматизму невиробничого характеру в Україні за 2014 рік [Електронний ресурс] // Державна служба України з надзвичайних ситуацій. – Режим доступу : http://www.dsns.gov.ua/files/2015/3/12/IF_2014.pdf ; Informatsiino-analitychna dovidka stanu travmatyzmu nevyrobnychoho kharakteru v Ukraini za 2014 rik [Elektronnyi resurs] // Derzhavna sluzhba Ukrainy z nadzvychainykh sytuatsii. – Rezhym dostupu : http://www.dsns.gov.ua/files/2015/3/12/IF_2014.pdf.
14. Клейнборт Л. Современная молодежь. Прежде и теперь / Л. Клейнборт // Современный мир. – 1914. – № 9. – С. 118–141 ; Kleynbort L. Sovremennaya molodezh. Prezhde i teper / L. Kleynbort // Sovremennyy mir. – 1914. – № 9. – S. 118–141
15. Кобченко К. «Жіночий університет Святої Ольги»: історія Київських вищих жіночих курсів / К. Кобченко. – Київ : МП Леся, 2007. – 271 с. ; Kobchenko K. «Zhinochyi universytet Sviatoi Olhy»: istoriia Kyivskykh vyshchykh zhinochykh kursiv / K. Kobchenko. – Kyiv : MP Lesia, 2007. – 271 s.
16. Кривонос Т. Л. «Одинокие» и их «последнее слово» / Т. Л. Кривонос

- // Студенческая жизнь. – 1910. – 18 июля. – С. 2–5 ; Krivonosov T. L. «Odinokie» i ikh «poslednee slovo» / T. L. Krivonosov // Studencheskaya zhizn. – 1910. – 18 iyulya. – S. 2–5
17. Кругляк М. Е. Життя та побут студентства підросійської України другої половини ХІХ – початку ХХ ст. / М. Е. Кругляк. – Житомир : Волинь, 2015. – 464 с. ; Kruhliak M. E. Zhyttia ta pobut studentstva pidrosiiskoi Ukrainy druhoi polovyny KhIKh – pochatku KhKh st. / M. E. Kruhliak. – Zhytomyr : Volyn, 2015. – 464 s.
18. Линниченко И. А. Открытое письмо студенчеству и молодежи / И. А. Линниченко. – Одесса : Изд. Акц. Южно-Русского О-ва Печатного Дела, 1917. – 24 с. ; Linnichenko I. A. Otkrytoe pismo studenchestvu i molodezhi / I. A. Linnichenko. – Odessa : Izd. Akts. Yuzhno-Russkogo O-va Pechatnogo Dela, 1917. – 24 s.
19. Майзел И. Е. О самоубийствах среди учащихся / И. Е. Майзел // Вестник воспитания. – 1908. – № 8. – С. 158–167 ; Mayzel I. Ye. O samoubiystvakh sredi uchashchikhsya / I. Ye. Mayzel // Vestnik vospitaniya. – 1908. – № 8. – S. 158–167
20. Могильнер М. Мифология «подпольного человека»: радикальный микрокосм в России начала ХХ века как предмет семиотического анализа / М. Могильнер. – Москва : НЛО, 1999. – 208 с. ; Mogilner M. Mifologiya «podpolnogo cheloveka»: radikalnyu mikrokosm v Rossii nachala KhKh veka kak predmet semioticheskogo analiza / M. Mogilner. – Moskva : NLO, 1999. – 208 s.
21. На помощь молодежи : сборник статей, писем и заметок о студенческой нужде и самоубийствах учащихся. – Киев. : Тип. С. Г. Слюсаревского, 1910. – 284 с. ; Na pomoshch molodezhi : sbornik statey, pisem i zametok o studencheskoy nuzhde i samoubiystvakh uchashchikhsya. – Kiev. : Tip. S. G. Slyusarevskogo, 1910. – 284 s.
22. Паперно И. Самоубийство как культурный институт / И. Паперно. – Москва : НЛО, 1999. – 256 с. ; Paperno I. Samoubiystvo kak kulturnyy institut / I. Paperno. – Moskva : NLO, 1999. – 256 s.
23. Письмо в редакцию // Студенческий бюллетень ККИ. – 1914. – № 10. – Стб. 30–32 ; Pismo v redaktsiyu // Studencheskiy byulleten KKI. – 1914. – № 10. – Stb. 30–32
24. Покушение на самоубийство // Киевлянин. – 1875. – 18 марта. – С. 1–2 ; Pokushenie na samoubiystvo // Kievlyanin. – 1875. – 18 marta. – S. 1–2
25. Радин Е. П. Душевное настроение современной учащейся молодежи / Е. П. Радин. – Санкт-Петербург : Изд. Н. П. Карбасникова, 1913. – 126 с. ; Radin Ye. P. Dushevnoe nastroyenie sovremennoy uchashcheysya molodezhi / Ye. P. Radin. – Sankt-Peterburg : Izd. N. P. Karbasnikova, 1913. – 126 s.
26. Самоубийства в Киеве // Киевская мысль. – 1912. – 11 мая. – С. 3 ; Samoubiystva v Kieve // Kievskaya mysl. – 1912. – 11 maya. – S. 3
27. Самоубийство // Киевлянин. – 1875. – 28 янв. – С. 2 ; Samoubiystvo // Kievlyanin. – 1875. – 28 yanv. – S. 2
28. Самоубийство : сб. ст. – Москва : М. В. Балдин и Ко, 1910. – 152 с. ; Samoubiystvo : sb. st. – Moskva : M. V. Baldin i Ko, 1910. – 152 s.
29. Сватиков С. Русское студенчество прежде и теперь / С. Сватиков. – Б. м. : Б. г. – 19 с. ; Svatikov S. Russkoe studenchestvo prezhde i teper / S. Svatikov. – B. m. : B. g. – 19 s.
30. Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики / М. Г. Тофтул. – Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 416 с. ; Toftul M. H. Suchasnyi slovnyk z etyky / M. H. Toftul. – Zhytomyr : ZhDU im. I. Franka, 2014. – 416 s. ; Toftul M. G. Suchasnyi slovnyk z etyky / M. G. Toftul. – Zhytomyr : ZhDU im. I. Franka, 2014. – 416 s.
31. Чеглецов Н. Старое и новое в студенчестве / Н. Чеглецов // Сибирский студент. – 1916. – № 5. – Стб. 50–60 ; Chegletsov N. Staroe i novoe v studenchestve

/ N. Chegletsov // Sibirskiy student. – 1916. – № 5. – Stb. 50–60

32. Чуковский К. Самоубийцы / К. Чуковский // Речь. – 1912. – № 352 (23 дек. – 5 янв.). – С. 3 ; Chukovskiy K. Samoubiytsy / K. Chukovskiy // Rech. – 1912. – № 352 (23 dek. – 5 yanv.). – S. 3

33. Morrissey S. K. Suicide and the Body Politic in Imperial Russia / S. K. Morrissey. – Cambridge : Cambridge University Press, 2006. – 384 p.

Стаття надійшла до редакції 29.07.2016

M. Krugliak

**«THE EPIDEMIC OF STUDENTS' SUICIDES» IN UKRAINE UNDER THE
RUSSIAN EMPIRE IN THE EARLY 20TH CENTURY AS A DANGEROUS
SOCIAL PHENOMENON**

The article analyzes such a socio-psychological phenomenon of the early 20th century in the Russian Empire, and in Ukraine, in particular, as a students' suicide. The author shows that the causes of the youth suicide can be divided into two groups – the socio-economic (deteriorating of the financial situation of students as a result of its growth, the excess of student labour supply over demand) and psychosocial (students' frustration, its fragmentation, which had become a consequence of the revolution suppression and repressions by the authorities and the police in relation towards student associations). Doctors had suggested to use the term «epidemic». Students' suicides were discussed in the Russian press, suiciders became heroes of works of art, which only increased the number of suicides among young people. The euphoria to become the hero of the day forced many to resort to suicides multiple times.

In 1910, when a wave of suicides was at its peak, the public began to help the student body: new «student self-help» organizations, offices and the units of social assistance to the need of students were created, surveys of mental state of young people were conducted, collections of journalistic articles dedicated to suicides and finding ways to help students were published. A student's suicide as a phenomenon didn't disappear after 1910. For the next two years the Russian Empire was experiencing a new wave of suicides. In 1912, there was a survey conducted under the auspices of the Commission on the fight against school suicides. The results of the investigation were published in the book by I. Radin “The Spiritual Mood of Today's Studying Youth”.

Students had a very negligent attitude towards the value of their lives, acting impulsively and not anticipating any outcomes. They took death as a never-ending alternative, a reliable way of proving their innocence.

The Russian historian Sergei Svatikov called the students of 1905-1915's the «new students». These were already different people, individualists and careerists, typical representatives of the capitalist era. The year of 1910, coinciding with the peak of the epidemic of suicide, was the date of the new association of youth, when the joint survival questions forced to rally together.

The author states that in modern Ukraine there is an increase in the number of suicides on the background of the post-revolutionary situation and the military disasters, the crisis in the economy. Thus, taking into account the past experience, namely the active intervention of the authorities and the public is merely a necessity for preventing the spread of further suicides.

Key words: *students, suicide, epidemic, revolution, «student self-help», the Russian Empire.*